

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ¹

Резнік О. М.

ВСТУП

В умовах дії правового режиму воєнного стану, коли країна перебуває у стані надзвичайної небезпеки, питання забезпечення публічної безпеки набуває особливої ваги. Воєнний стан значно впливає на діяльність державних інститутів, зокрема правоохоронних органів, які повинні оперативно реагувати на виклики, пов'язані з підтриманням правопорядку та захистом громадян. В таких умовах особлива увага повинна приділятися організаційно-правовим засадам діяльності правоохоронних органів, оскільки вони визначають правові рамки для ефективного забезпечення безпеки, порядку та стабільності в країні.

Правовий режим воєнного стану змінює не лише загальні умови функціонування державних органів, а й визначає нові повноваження та обов'язки для правоохоронних органів, серед яких особливо важливу роль відіграють Національна поліція та Національна гвардія України. Їхня діяльність під час воєнного стану не лише спрямована на виконання стандартних функцій щодо охорони правопорядку, але й включає забезпечення безпеки в умовах надзвичайних ситуацій, а також ефективне реагування на загрози національній безпеці. Важливість і специфіка цієї діяльності обумовлені необхідністю враховувати як традиційні завдання правоохоронних органів, так і нові обставини, які виникають під час дії воєнного стану.

Вищевикладене пояснює доцільність дослідження правових та організаційних засад діяльності Національної поліції та Національної гвардії України в умовах правового режиму воєнного стану. Окремої уваги потребує вивчення особливостей діяльності цих структур, зокрема їх правового статусу, функцій та завдань, які ставляться перед ними в умовах воєнного стану. Не менш значущим є розгляд питання взаємодії між Національною поліцією та Національною гвардією,

¹ Виконано в рамках НДР: «Національна безпека України через запобігання фінансовим шахрайствам та легалізації брудних грошей: воєнні та післявоєнні виклики», № державної реєстрації 0123U101945

оскільки їх спільна діяльність повинна бути скоординованою для досягнення максимального ефекту у забезпеченні публічної безпеки. Відтак наукове пізнання в рамках обраної тематики дозволить не лише отримати розуміння існуючих проблем, а й сформуванати авторське бачення щодо можливих шляхів їх вирішення шляхом удосконалення правового регулювання.

1. Особливості діяльності Національної поліції України у сфері забезпечення публічної безпеки під час дії воєнного стану

У контексті наукового дослідження організаційно-правових засад діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення публічної безпеки під час дії правового режиму воєнного стану особливого значення набуває з'ясування ролі та особливостей діяльності Національної поліції України (далі – поліція). Поліція, як ключовий суб'єкт системи забезпечення публічної безпеки, відіграє провідну роль у реагуванні на виклики, що виникають у кризових умовах. У період дії воєнного стану обсяг покладених на неї завдань суттєво розширюється: від виконання повсякденних функцій із підтримання громадського порядку орган переходить до реалізації комплексу заходів, спрямованих на забезпечення внутрішньої стабільності держави. У практичному вимірі це охоплює, зокрема, забезпечення функціонування блокпостів, перевірку документів і транспортних засобів, фіксацію воєнних злочинів, здійснення заходів з евакуації цивільного населення, протидію злочинам загально-кримінального характеру та мародерству², а також охорону об'єктів критичної інфраструктури й тісну взаємодію з іншими складовими сил безпеки та оборони України, зокрема військовими формуваннями.

Варто звернути увагу, що найбільш помітні зміни у правовому регулюванні діяльності правоохоронних органів у період дії воєнного стану стосуються саме Національної поліції України. У цей час її повноваження були істотно розширені, передусім у частині залучення до адміністративно-правового супроводження воєнних дій, зокрема в аспектах убезпечення територій, прилеглих до районів бойових дій, та захисту цивільного населення, яке там проживає³. Станом на сьогодні правові основи діяльності поліції у сфері забезпечення публічної безпеки закріплено в низці законодавчих актів, які визначають її місце у правоохоронній системі держави, основні

² Кондратюк А. В., Дерій О. В., Костенко Р. С. Правоохоронна діяльність в умовах сучасної практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 525

³ Терехов В. Ю. Діяльність правоохоронних органів України під час війни. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 356.

завдання, принципи, повноваження та механізми взаємодії з іншими органами.

У межах правового регулювання діяльності Національної поліції України провідне значення мають положення Конституції України від 28 червня 1996 року, що визначають основи функціонування всієї правоохоронної системи. Зокрема, у контексті забезпечення публічної безпеки та порядку ключовими є ст.ст. 3, 17 та 92. У ст. 3 проголошено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю⁴. Зазначена стаття визначає людину центром діяльності державного апарату, і, відповідно, поліція зобов'язана спрямовувати свої зусилля на захист фундаментальних прав, зокрема права на безпеку та правопорядок. Це особливо важливо у період дії воєнного стану, коли існують додаткові загрози життю та безпеці цивільного населення. Не менш важливим є зміст ст. 17 Конституції, згідно якої захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави; забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави⁵. Цим положенням чітко визначено, що забезпечення державної безпеки є спільною функцією всього сектору безпеки, у тому числі правоохоронних органів, до яких належить поліція. Таким чином, конституційно визначено її роль у забезпеченні публічної безпеки як елементу державної безпеки, особливо під час дії особливих правових режимів. У п. 17 ч. 1 ст. 92 Конституції зазначено, що виключно законами України визначаються основи національної безпеки і забезпечення громадського порядку⁶. Це означає, що правові засади функціонування поліції мають бути визначені виключно законами України, що гарантує правову визначеність, передбачуваність та відповідність демократичним принципам. Отже, основоположні засади діяльності правоохоронних органів, зокрема поліції, щодо забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина, публічної безпеки та порядку закріплені на конституційному рівні.

Діяльність поліції регламентується нормами спеціального законодавчого акту – Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII, якими визначено завдання, принципи, повноваження, засади взаємодії поліції з іншими суб'єктами системи

⁴ Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

⁵ Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

⁶ Там само.

безпеки. Нижче доцільно розглянути ключові його положення в аспекті забезпечення публічної безпеки та порядку, зокрема в умовах дії воєнного стану.

У ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» встановлений перелік завдання поліції, що пов'язані із наданням поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги⁷. Особливо важливо, що забезпечення публічної безпеки і порядку прямо назване першим серед завдань, що обґрунтовує ключову роль поліції у забезпеченні безпеки в умовах підвищеної загрози, включаючи період дії воєнного стану.

Основні повноваження поліції закріплено у ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», серед яких варто зупинитися на розгляді саме тих, що стосуються забезпечення публічної безпеки під час дії правового режиму воєнного стану. Так, у відповідності до п. 1–4 поліцією здійснюється превентивна та профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню правопорушень; виявляються причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживаються у межах компетенції заходи для їх усунення; вживаються заходи з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняються виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; вживаються заходи, спрямовані на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення⁸. Ними визначено превентивну роль поліції, адже вона має не лише реагувати на правопорушення, а й виявляти умови, що їм сприяють, що особливо важливо в умовах воєнного стану.

У п. 8 та 9 ст. 23 зазначено, що у випадках, визначених законом, поліція здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання; доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне

⁷ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

⁸ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

правопорушення⁹. Як бачимо, в цих положеннях чітко закріплено адміністративно-юрисдикційні та охоронні повноваження поліції, які набувають особливо важливого значення під час дії правового режиму воєнного стану. У період дії такого режиму, коли держава може вводити посилені заходи контролю, такі як особливий режим в'їзду-виїзду, запровадження тимчасових обмежень на пересування, що передбачені п. 6 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII¹⁰, зазначені повноваження поліції стають інструментами прямого забезпечення публічної безпеки.

У ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» закріплено оперативно-службові функції поліції, спрямовані на безпосереднє забезпечення публічної безпеки, які в умовах воєнного стану набувають розширеного практичного значення. Так, п. 10 ст. 23 встановлено, що поліція вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях¹¹. У період дії воєнного стану такі заходи можуть бути обмежені або заборонені, однак у разі їх проведення поліція повинна забезпечити баланс між правом громадян на мирні зібрання та потребою в безпеці суспільства.

Згідно п. 24 ст. 23 поліція бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на всій території України або в окремій місцевості¹². Це положення є ключовим у визначенні ролі поліції як елементу системи забезпечення публічної безпеки в умовах особливих правових режимів, зокрема правового режиму воєнного стану. У період дії воєнного стану поліція не тільки зберігає свої основні функції щодо охорони громадського порядку та публічної безпеки, а й виконує спеціальні завдання. Таким чином, зазначене положення формує нормативну основу для участі поліції у реалізації комплексу організаційно-правових заходів, спрямованих на стабілізацію обстановки, захист життя і здоров'я населення, підтримання правопорядку в умовах дії режиму воєнного стану.

⁹ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

¹⁰ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р., № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

¹¹ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

¹² Там само.

У сфері забезпечення публічної безпеки під час дії правового режиму воєнного стану особливу роль відіграють також повноваження поліції з реагування на порушення правопорядку, що змістовно відповідають п. 5, 6 та 7 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію». Здійснення своєчасного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, передбачене п. 5 ст. 23, у період дії правового режиму воєнного стану набуває особливого значення з огляду на підвищені ризики дестабілізації громадського порядку. Роль поліції полягає не лише у фіксації правопорушень, а й у швидкій локалізації потенційно небезпечних ситуацій, недопущенні паніки. П. 6 ст. 23 одним з повноважень поліції є здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності¹³. У межах дії правового режиму воєнного стану поліція продовжує виконувати функцію органу досудового розслідування, зокрема у випадках вчинення злочинів проти життя, власності, порядку управління тощо. Повноваження поліції щодо розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, суду, або пропали безвісти, встановлено п. 7 ст. 23¹⁴. Розшук злочинців або осіб, що переховуються, є критичним елементом запобігання повторним правопорушенням, диверсіям, терористичним актам або порушенням громадського порядку. Що стосується розшуку осіб, які зникли безвісти внаслідок бойових дій, евакуацій чи порушення транспортного та зв'язкового сполучення, то поліція співпрацює з органами місцевої влади, Державною службою України з надзвичайних ситуацій та військовими адміністраціями для встановлення місцезнаходження таких осіб та інформування родичів.

Особливі механізми функціонування поліції у сфері забезпечення публічної безпеки під час дії воєнного стану передбачені п. 24, 24¹ та 34 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію». П. 24 визначено, що поліція бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на всій території України або в окремій місцевості¹⁵. Зміст цього положення дає підстави для твердження, що у ньому закріплено базову юридичну підставу для діяльності поліції в умовах воєнного стану, що може виявлятися у таких практичних аспектах, як

¹³ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

здійснення заходів адміністративного примусу, зокрема забезпечення дотримання комендантської години, перевірки документів, обмеження пересування громадян¹⁶; співпраця з військовими адміністраціями у питаннях організації та реалізації операцій із забезпечення правопорядку, евакуації населення із зон активних бойових дій, а також у боротьбі з диверсійно-розвідувальними групами¹⁷ тощо.

Згідно п. 24¹ ст. 23 поліція здійснює протидію злочинним посяганням на об'єкти критичної інфраструктури, які загрожують безпеці громадян і порушують функціонування систем життєзабезпечення; захист об'єктів критичної інфраструктури, інтересів суспільства і держави від злочинних посягань у кіберпросторі, здійснює заходи із запобігання, виявлення, припинення та розкриття кіберзлочинів проти об'єктів критичної інфраструктури. Даним пунктом закріплений новітній напрям діяльності поліції, зумовлений кіберзагрозами та ризиками техногенного характеру, особливо небезпечними під час воєнного стану.

Повноваження поліції, встановлені п. 34 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», виявляються у здійсненні разом зі Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України боротьби з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями. Це положення є винятковим за своїм змістом, оскільки прямо пов'язує діяльність поліції з виконанням завдань оборонного характеру, що не є типовими для мирного часу¹⁸. У межах дії воєнного стану реалізація цього повноваження полягає в: участі поліції в нейтралізації диверсійно-розвідувальних груп, які становлять загрозу для цивільного населення та об'єктів інфраструктури¹⁹; використанні поліцією зброї, спецзасобів, технічних засобів спостереження у межах правового режиму воєнного стану; тісній взаємодії з військовими та іншими

¹⁶ Колеснікова М. В., Хуторянець Ж. В. Відповідальність за порушення комендантської години та спеціального режиму світломаскування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 291.

¹⁷ Новіков А. В. Взаємодія національної поліції України з військовими адміністраціями: адміністративно-правовий аналіз. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття*. Харків, 2023. С.165.

¹⁸ Молокова А. Р., Бухтіярова І. Г. Особливості діяльності патрульної поліції в період воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 6. С. 635.

¹⁹ Поліцейська юрисдикція в умовах воєнного стану : монографія / за заг. ред. Д. В. Швеця, М. О. Семенишина. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2022. С. 7.

силовими структурами для забезпечення загальної безпеки та координації дій у відповідь на воєнні загрози²⁰.

Зазначені п. 24, 24¹ та 34 ст. 23 «Про Національну поліцію» є відображенням особливого правового механізму діяльності поліції у період дії воєнного стану, коли функції класичного правоохоронного органу розширюються до завдань на межі безпеки, оборони і стратегічного управління. Вони утворюють єдиний комплекс особливих механізмів реалізації публічної безпеки у період воєнного стану, що переводять діяльність поліції в режим підвищеної бойової готовності; передбачають розширену взаємодію з секторами безпеки і оборони; дозволяють застосовувати тимчасові обмеження, спеціальні процедури реагування, режимні заходи.

Узагальнюючи вище проаналізовані положення ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», що окреслюють основні напрями участі поліції у забезпеченні публічної безпеки під час дії воєнного стану, доцільно звернутися до підзаконного нормативно-правового акту, який конкретизує повноваження окремих структурних підрозділів поліції. Йдеться про Положення про підрозділи поліції особливого призначення, затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України від 4 грудня 2017 року № 987 (далі – Положення), який містить низку важливих положень, релевантних для розуміння практичних аспектів реалізації функцій поліції у період дії воєнного стану. У розділі III Положення, що визначає функції (повноваження) підрозділів поліції особливого призначення, передбачено низку положень, що прямо стосуються забезпечення публічної безпеки в умовах особливих правових режимів. П. 9 Положення передбачає, що підрозділи поліції особливого призначення беруть участь у забезпеченні правового режиму воєнного або надзвичайного стану, а також у зонах надзвичайної екологічної ситуації²¹. Це положення конкретизує загальну норму закону, деталізуючи складові забезпечення режимів, які вимагають підвищеної мобілізації сил безпеки. П.10 є особливо значущим, оскільки допускає можливість участі зазначених підрозділів у безпосередньому веденні бойових дій у рамках реалізації положень Закону України «Про оборону України»²². Така участь

²⁰ Польща І., Богуславський В. Роль органів системи МВС України у забезпеченні міжнародної та національної безпеки. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.) ; у 2-х ч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. Ч. І. С. 509.

²¹ Про затвердження Положення про підрозділи поліції особливого призначення: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 04.12.2017 р., № 987. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1565-17>

²² Там само.

здійснюється за рішенням військового командування, погодженим з керівництвом Національної поліції. Це положення свідчить про розширення меж класичних поліцейських функцій у воєнний період та підкреслює гнучкість і багатофункціональність підрозділів поліції особливого призначення. П. 11 дублює за змістом положення п. 34 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», однак уточнює часові рамки – відповідні функції можуть виконуватися не лише під час дії воєнного стану, але й упродовж 60 днів після його припинення²³, що дозволяє забезпечити безперервність та стабільність публічної безпеки. П. 12 розширює гуманітарний аспект діяльності поліції, передбачаючи надання невідкладної допомоги, у тому числі медичної та домедичної, особам, які постраждали в районах бойових дій або опинилися у небезпечному стані²⁴. Це свідчить про інтеграцію поліції до системи загальнодержавного реагування в умовах надзвичайних ситуацій. Отже, норми Положення про підрозділи поліції особливого призначення є надзвичайно важливими для повного розуміння особливостей діяльності поліції в умовах дії воєнного стану, оскільки вони конкретизують загальні положення законодавства; визначають функціональну спеціалізацію окремих підрозділів; відображають реалії широкого спектра завдань, що виконує поліція у воєнний період.

У період дії воєнного стану діяльність поліції набуває розширеного та особливого характеру, а її повноваження реалізуються як у сфері забезпечення публічної безпеки, так і в межах оборонних функцій у тісній взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Особливої уваги заслуговує участь поліції в затриманні осіб, що становлять загрозу, патрулюванні небезпечних територій, протидії диверсійним загрозам, забезпеченні публічного порядку в районах бойових дій, а також у наданні гуманітарної допомоги постраждалим. Підрозділи поліції особливого призначення виконують завдання у зоні бойових дій навіть за рішенням військового командування, що засвідчує їхню інтеграцію в загальну систему оборони. Отже, в умовах воєнного стану поліція перетворюється з класичного правоохоронного органу на багатофункціональну структуру з елементами оборонної, безпекової та гуманітарної місії.

²³ Про затвердження Положення про підрозділи поліції особливого призначення: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 04.12.2017 р., № 987. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1565-17>

²⁴ Там само.

2. Особливості діяльності Національної гвардії України щодо забезпечення публічної безпеки в умовах дії правового режиму воєнного стану

У межах дослідження організаційно-правових засад діяльності правоохоронних органів у період дії правового режиму воєнного стану надзвичайного значення набуває аналіз повноважень та функцій Національної гвардії України (далі – НГУ). Як військове формування з правоохоронними функціями, НГУ виступає ключовим інструментом держави у забезпеченні публічної безпеки в умовах особливого правового режиму. Її завдання тісно переплітаються з діяльністю інших складових сектору безпеки, а оперативна мобільність, структурна гнучкість та правовий статус надають змогу ефективно реагувати на загрози, що виникають під час дії воєнного стану. До типових завдань, які покладаються на НГУ в таких умовах, належать: припинення масових заворушень, охорона громадського порядку під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, участь у припиненні масових терористичних актів, підтримання правового режиму надзвичайного і воєнного стану, а також участь у територіальній обороні та захисті державного кордону²⁵. Саме тому правове врегулювання діяльності НГУ потребує окремого розгляду з метою комплексного осмислення її ролі щодо забезпечення публічної безпеки в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Основним законодавчим актом, нормами якого врегульовано питання правового статусу НГУ, визначено її завдання та функції, зокрема у сфері забезпечення публічної безпеки в умовах дії правового режиму воєнного стану, є Закон України «Про Національну гвардію України» від 13 березня 2014 року № 876-VII. У відповідності до ст. 1 цього Закону Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп),

²⁵ Бацамут В. М. Обґрунтування переліку операцій оперативного та оперативнотактичного рівня застосування Національної гвардії України. *Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи*. Збірник тез доповідей науково-практичної конференції (31 березня 2022 року, м. Харків). С. 11.

терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій²⁶. Наведене у досліджуваній нормі формулювання фіксує комплексну правову природу цього формування як військового підрозділу зі спеціальними правоохоронними функціями. Саме така конструкція дає змогу НГУ ефективно виконувати завдання не лише в умовах звичайного функціонування державних інституцій, а й під час дії особливих правових режимів, зокрема воєнного стану.

У період дії правового режиму воєнного стану НГУ виконує низку функцій, які безпосередньо спрямовані на забезпечення публічної безпеки, стабільності та правопорядку в державі. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про Національну гвардію України», до таких функцій належать: охорона громадської безпеки і порядку, захист прав і свобод громадян (п. 2); участь у забезпеченні громадської безпеки під час масових заходів (п. 3); участь у припиненні масових заворушень та дій, що загрожують безпеці громадян (п. 11, 12); участь у спеціальних операціях із знешкодження озброєних злочинців, припиненні терористичної діяльності та діяльності незаконних воєнізованих формувань (п. 10); участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану (п. 16); виконання завдань територіальної оборони (п. 17); оборона важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів (п. 18); участь у ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій (п. 13, 15); участь у відновленні конституційного правопорядку (п. 14)²⁷.

Аналіз положень ст. 2 Закону України «Про Національну гвардію України»²⁸ свідчить, що у період дії правового режиму воєнного стану НГУ виступає не лише як військове формування з правоохоронними функціями, а й як один із ключових інституційних гарантів забезпечення публічної безпеки. Окремо слід відзначити, що участь НГУ у виконанні заходів воєнного стану, передбачена п. 16 ст. 2 Закону України «Про Національну гвардію України» підкреслює правову легітимність та повноваження діяти як частина ширшого механізму забезпечення стабільності в державі. У цьому контексті положення закону не лише деталізують повноваження НГУ, а й окреслюють її значення як одного з центральних суб'єктів національної безпеки. Отже, встановлені із загального переліку, розміщеного у ст. 2, функції НГУ слід розглядати як правову основу активної участі цього військового формування з правоохоронними

²⁶ Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.

²⁷ Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.

²⁸ Там само.

функціями у забезпеченні публічної безпеки під час дії воєнного стану, що підтверджує ключову його роль у реагуванні на загрози публічному порядку, територіальній цілісності та стабільності державного управління.

Ч. 3 ст. 6 Закону України «Про Національну гвардію України» передбачено, що з введенням воєнного стану НГУ для виконання завдань з оборони держави приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням і підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України, крім військових частин (підрозділів), які здійснюють конвоювання та охорону дипломатичних представництв²⁹. Даним положенням чітко відображено особливу правову трансформацію статусу НГУ у період дії воєнного стану, адже в умовах дії спеціального правового режиму НГУ фактично переходить із підпорядкування Міністерства внутрішніх справ України до оперативного підпорядкування Головнокомандувача Збройних Сил України³⁰, за винятком підрозділів, які забезпечують виконання завдань у сфері конвоювання, охорони установ тощо. Такий перехід свідчить про гнучкість правового статусу НГУ, що дозволяє цьому формуванню ефективно інтегруватися як у систему оборони держави, так і в правоохоронну систему залежно від характеру загроз.

У період дії правового режиму воєнного стану особливого значення набуває публічна безпека як елемент національної безпеки держави. Забезпечення публічної безпеки передбачає, зокрема, попередження загроз масовим заворушенням, охорону правопорядку, захист життя і здоров'я населення, підтримання стабільності у громадському середовищі³¹. Саме НГУ і є одним з ключових суб'єктів у цій сфері, яка відповідно до ч. 1 ст. 12 Закону України «Про Національну гвардію України» виконує низку обов'язків, прямо пов'язаних із забезпеченням публічної безпеки. Нижче окремо зупинимося на тих, що стосуються сфери забезпечення публічної безпеки в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Одним з обов'язків НГУ у сфері забезпечення публічної безпеки в умовах дії правового режиму воєнного стану, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 12 Закону України «Про Національну гвардію України», є участь

²⁹ Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.

³⁰ Забезпечення громадської безпеки підрозділами Національної гвардії України: організаційно-правовий аспект : монографія / Д. Ю. Толстоносів та ін. Київ, 2023. С. 102.

³¹ Афонін Д. С., Боксгорн А. В. Особливості забезпечення публічної безпеки і порядку національною поліцією України в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 224.

у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадської безпеки і порядку, у тому числі під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових заходів³². Зазначимо, що у період воєнного стану ризики дестабілізації внутрішнього правопорядку зростають, а отже роль НГУ в охороні громадського порядку посилюється, зокрема, під час публічних заходів, які можуть стати осередком провокаційних дій. Не менш важливим є обов'язок НГУ щодо вжиття заходів, спрямованих на запобігання, виявлення кримінальних (адміністративних) правопорушень (п. 3 ч. 1 ст. 12)³³. Такі заходи є складовою системи запобігання загрозам громадській безпеці, що особливо актуально в умовах воєнного стану, коли рівень правопорушень, пов'язаних із нестабільністю, може зростати. Передбачений п. 8 ч. 1 ст. 12 обов'язок НГУ вживати заходів щодо припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій³⁴, має безпосередній вплив на безпеку в суспільстві, адже незаконні озброєні формування є джерелом дестабілізації в регіонах, особливо в умовах воєнного стану.

Протидія масовим заворушенням є обов'язком НГУ, передбаченим п. 17 ч. 1 ст. 12 Закону України «Про Національну гвардію України». Акцентуємо, що НГУ вважається основним суб'єктом при виконанні завдань служби під час участі у припиненні масових заворушень, який взаємодіє з іншими суб'єктами, зокрема Службою безпеки України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Військовою службою правопорядку Збройних Сил України, місцевими держадміністраціями та органи місцевого самоврядування³⁵. Даний обов'язок НГУ є одним із ключових механізмів забезпечення публічної безпеки, особливо у період дії воєнного стану. Протидія масовим заворушенням є інструментом стратегічного стримування потенційної дестабілізації в умовах воєнного стану, реалізація якої прямо впливає на рівень захищеності публічного простору, здатність держави оперативно реагувати на внутрішні загрози, зберігати контроль над ситуацією та забезпечувати правопорядок.

Ключовий обов'язок НГУ у контексті забезпечення публічної безпеки в умовах дії правового режиму воєнного стану закріплений

³² Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.

³³ Там само.

³⁴ Там само.

³⁵ Ковальов І. В., Панов О. І. Підходи щодо порядку організації виконання завдань з ліквідації масових заворушень. *Службово-бойова діяльність сил сектору безпеки та оборони держави: сучасний стан, проблеми та перспективи*: Збірник тез доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (31 жовтня 2024 року, м. Золочів). С. 50.

у п. 21 ч. 1 ст. 12 Закону України «Про Національну гвардію України», і полягає у виконанні заходів правового режиму воєнного стану³⁶. У період дії воєнного стану забезпечення публічної безпеки набуває стратегічного значення, адже йдеться про захист не лише окремих громадян, а й цілісності публічного порядку, безперервності функціонування державної влади та внутрішньої стійкості суспільства³⁷.

Правовий режим воєнного стану визначається Законом України «Про правовий режим воєнного стану» та передбачає широкий перелік тимчасових обмежень і спеціальних заходів, запроваджених із метою забезпечення національної безпеки. Серед них: встановлення комендантської години, заборона масових зібрань, контроль над ЗМІ, обмеження пересування громадян і транспорту, посилення охорони важливих об'єктів інфраструктури³⁸ тощо. У цьому контексті НГУ є одним із ключових суб'єктів впровадження зазначених заходів, оскільки поєднує функції правоохоронного органу та військового формування. Її участь охоплює: здійснення контрольно-пропускнуго режиму; контроль за дотриманням комендантської години та оперативне реагування на її порушення; охорону об'єктів критичної інфраструктури, органів державної влади, місць дислокації військових частин; сприяння евакуації населення та підтримання порядку в зоні надзвичайних заходів; виконання спеціальних доручень військового командування чи органів публічної влади, визначених планами оборони та територіальної безпеки. Крім того, реалізація заходів воєнного стану НГУ здійснюється в координації з іншими органами сектору безпеки та оборони (Збройними Силами України, Службою безпеки України, Національною поліцією, Державною прикордонною службою тощо).

Підсумовуючи вище викладене, доцільно вказати, що у період дії воєнного стану НГУ відіграє ключову роль у забезпеченні публічної безпеки та правопорядку. Як правоохоронний орган з військовим статусом, вона діє на підставі чітко визначених повноважень, виконуючи завдання з охорони стратегічних об'єктів, підтримання комендантської години, перевірки документів, протидії диверсіям, забезпечення діяльності гуманітарних місій тощо. Проаналізовані в дослідженні нормативно-правові акти, що регламентують правовий статус і повноваження НГУ в умовах воєнного стану, дають підстави

³⁶ Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.

³⁷ Пономарьов С. П. Поняття та зміст публічної безпеки в системі сектору безпеки і оборони. *Право.и*. 2017. № 2. С. 112.

³⁸ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р., № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

для висновку про чітке унормування її діяльності як правоохоронного органу з військовим статусом. Особливістю функціонування НГУ у період воєнного стану є її активне залучення до виконання завдань з охорони стратегічно важливих об'єктів, підтримання режиму комендантської години, здійснення перевірки документів у громадян, участі у протидії диверсійно-розвідувальним групам, а також забезпеченні умов для діяльності гуманітарних місій. Значна роль відводиться участі НГУ у взаємодії з іншими органами системи Міністерства внутрішніх справ, Збройними Силами України, Національною поліцією, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Державною прикордонною службою тощо. Отже, діяльність НГУ у період дії воєнного стану є багатофункціональною, правомірною та стратегічно важливою з погляду захисту публічної безпеки і стабільності в державі

3. Організаційно-правові засади взаємодії Національної поліції та Національної гвардії України в умовах воєнного стану

Запровадження правового режиму воєнного стану в Україні обумовило необхідність переосмислення підходів до забезпечення публічної безпеки, особливо з урахуванням підвищеної складності оперативної обстановки, загроз національній безпеці та необхідності підтримання належного правопорядку в умовах надзвичайних викликів. У цьому контексті ключовим чинником ефективного функціонування системи правоохоронних органів стає чітка та скоординована взаємодія між Національною поліцією України та Національною гвардією України, як двома структурами, на які покладаються основні завдання із забезпечення громадського порядку та безпеки громадян. Актуальність дослідження організаційно-правових засад такої взаємодії зумовлена необхідністю забезпечення цілісного, системного та своєчасного реагування на загрози публічній безпеці, які виникають під час дії воєнного стану. З огляду на те, що Національна поліція виконує функції із забезпечення правопорядку в цивільному середовищі, а Національна гвардія, як військове формування з правоохоронними функціями, діє в умовах воєнного та надзвичайного стану, координація їхніх зусиль вимагає чіткого нормативного регулювання, злагодженого управління та обміну інформацією. Саме тому аналіз організаційно-правових засад взаємодії між Національною поліцією України та Національною гвардією України становить важливу складову комплексного дослідження діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення публічної безпеки у період дії воєнного стану.

З'ясування організаційно-правових засад взаємодії правоохоронних органів в умовах воєнного стану першочергово звісно базується на вивченні чинного нормативно-правового забезпечення такого співробітництва. Саме законодавче регулювання задає загальні орієнтири, межі повноважень, порядок взаємодії та юридичні механізми координації між поліцією та НГУ, особливо в умовах правового режиму воєнного стану.

Ключову нормативну основу взаємодії зазначених структур утворюють у сукупності норми Конституції України, Законів України «Про правовий режим воєнного стану», «Про Національну поліцію», «Про Національну гвардію України», а також низка підзаконних нормативно-правових актів, зокрема спільні накази Міністерства внутрішніх справ України. Первинні засади взаємодії поліції та НГУ закріплені на конституційному рівні, зокрема у ст. 17, згідно якої забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, а також ст. 92, в якій чітко вказано, що виключно законами встановлюються основи національної безпеки і забезпечення громадського порядку³⁹. Таким чином, конституційна модель безпеки в Україні прямо передбачає, що забезпечення громадського порядку у кризових умовах, включно з періодом воєнного стану, має ґрунтуватися на скоординованій, законодавчо визначеній взаємодії між військовими формуваннями та правоохоронними органами, а отже між поліцією та НГУ, які спільно реалізують покладені на них завдання із захисту публічного порядку, громадської безпеки та законності.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» містить низку положень, що безпосередньо стосуються взаємодії між правоохоронними органами та військовими формуваннями. Зокрема, ст. 16 передбачає, що за рішенням Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію указом Президента України, військові формування залучаються разом із правоохоронними органами до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, згідно з їх призначенням та специфікою діяльності⁴⁰. Такий підхід є важливим інструментом консолідації зусиль різних безпекових структур у критичних умовах. Це означає, що Національна гвардія може виконувати завдання з охорони громадського порядку, захисту важливих об'єктів, недопущення правопорушень спільно з поліцією. Крім того, ст. 18

³⁹ Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

⁴⁰ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р., № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

встановлює, що порядок взаємодії військового командування та військових адміністрацій з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади щодо забезпечення додержання правового режиму воєнного стану, захисту безпеки громадян та інтересів держави, а також підпорядкування чи оперативного підпорядкування їм інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів визначається Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України⁴¹. У цьому контексті важливо розуміти, що правовий режим воєнного стану створює ситуацію, коли поліція та НГУ можуть діяти в умовах жорсткої централізації, оперативного підпорядкування та функціональної інтеграції. Таким чином, зазначені норми створюють юридично впорядковану модель взаємодії, в якій поліція та НГУ спільно реалізують функції забезпечення публічної безпеки та громадського порядку.

Важливим джерелом нормативного регулювання взаємодії поліції та НГУ є Закон України «Про Національну поліцію», який прямо передбачає можливість та доцільність спільного несення служби поліцією з іншими правоохоронними органами, включно з підрозділами НГУ. Така взаємодія є особливо актуальною в умовах дії правового режиму воєнного стану, коли забезпечення публічної безпеки, протидія загрозам внутрішній стабільності та реалізація режимних заходів потребують злагоджених, скоординованих дій силових структур. Зокрема, відповідно до п. 34 ч. 1 ст. 23 Національна поліція України здійснює у взаємодії з Національною гвардією України боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника), а також з не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями⁴². Зміст цієї норми вказує на розширення функціоналу поліції у сфері національної безпеки, що виходить за межі традиційної охорони громадського порядку. Спільні дії з НГУ спрямовуються на нейтралізацію реальних військових загроз. Таким чином, на рівні спеціального закону зафіксовано як правову можливість, так і обов'язок поліції діяти разом із НГУ у ситуаціях, що потребують підвищеного рівня безпеки, силової протидії та оперативного реагування.

Закон України «Про Національну гвардію України» також містить прямі положення, що визначають правову основу взаємодії НГУ з правоохоронними органами, зокрема з поліцією, у сфері

⁴¹ Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р., № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

⁴² Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р., № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

забезпечення публічної безпеки, припинення масових порушень правопорядку, боротьби з терористичною діяльністю тощо. Зокрема, у ст. 1 зазначено, що НГУ є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що, зокрема у взаємодії з правоохоронними органами призначено для виконання завдань із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій⁴³. Ця норма підкреслює дві важливі складові діяльності НГУ, військової та правоохоронної, з яких остання реалізується саме у взаємодії з поліцією та іншими правоохоронними структурами. У ч. 3 ст. 2 вказано, що НГУ є основним суб'єктом з припинення масових заворушень, а при здійсненні даних заходів НГУ координує діяльність сил та засобів правоохоронних органів, залучених до припинення зазначених протиправних дій⁴⁴. Даним положенням не лише визначено НГУ ключовим суб'єктом в реагуванні на масові заворушення, але й формалізовано координаційні повноваження НГУ щодо інших правоохоронних органів, у тому числі поліції. Такий підхід підтверджує важливість єдиного командування в умовах кризових ситуацій, особливо в період воєнного стану, коли потрібна швидка та чітка реакція на загрози публічному порядку. Ч. 5 ст. 2 вказує на те, що НГУ виконує покладені на неї завдання у взаємодії з правоохоронними органами, Збройними Силами України, Управлінням державної охорони України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями⁴⁵. Цей припис закріплює багаторівневу систему взаємодії НГУ не лише з поліцією, а й з іншими силовими структурами держави. Такий принцип взаємодії дозволяє гнучко розподіляти завдання між органами залежно від ситуації, масштабів загроз і територіального розташування. Отже, Закон України «Про Національну гвардію України» всебічно визначає правові основи взаємодії НГУ з правоохоронними органами, зокрема з поліцією, у ключових напрямках забезпечення публічної безпеки та правопорядку.

Варто зазначити, що питання взаємодії поліції та НГУ не обмежуються лише загальними положеннями, закріпленими у профільних законах. Вони отримали подальший розвиток і деталізацію на рівні підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують механізми спільного виконання завдань у сфері забезпечення публічної

⁴³ Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.

⁴⁴ Там само.

⁴⁵ Там само.

(громадської) безпеки. Одним із ключових актів, який системно регулює організаційно-практичні аспекти такої взаємодії, є наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку» від 10 серпня 2016 року № 773. У цьому документі прямо зазначено, що Порядок розроблено відповідно до Законів України «Про Національну гвардію України», «Про Національну поліцію», а також інших законів, актів Президента України та постанов Кабінету Міністрів України, які стосуються питань забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку⁴⁶. Такий підхід підтверджує цілісність правового механізму взаємодії між правоохоронними структурами та надає нормативну чіткість їхнім спільним діям у сфері забезпечення правопорядку, зокрема в умовах дії воєнного стану.

Практичні аспекти взаємодії між НГУ та поліцією також визначені у Порядку. Одним з них є спільне патрулювання нарядями вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських та річкових портів, інших публічних (громадських) місць⁴⁷. Цей напрямок взаємодії передбачає участь нарядів НГУ у щоденній діяльності поліції з охорони громадського порядку в місцях масового перебування людей. Особливо актуальним таке патрулювання є в умовах воєнного стану, коли загрози громадській безпеці зростають, а ресурси поліції можуть бути обмежені. Взаємодія між НГУ та поліцією може проявлятися також у забезпеченні (охороні) публічної (громадської) безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових та спортивних заходів, а також під час заходів у публічних (громадських) місцях за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона⁴⁸. Дана форма взаємодії передбачає координацію дій поліції та НГУ під час заходів з підвищеним рівнем ризику. Спільне залучення дозволяє забезпечити належний рівень безпеки, запобігти масовим порушенням громадського порядку та швидко локалізувати можливі прояви агресії або провокацій. Ще одним можливим видом взаємодії НГУ та поліції є

⁴⁶ Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10.08.2016 р., № 773. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16>

⁴⁷ Там само.

⁴⁸ Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10.08.2016 р., № 773. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16>

проведення спільних заходів з метою стабілізації оперативної обстановки в разі її загострення в межах території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць⁴⁹. Такий аспект передбачає можливість гнучкого реагування на масові заворушення, локальні конфлікти, підвищену злочинність чи загрозу терактів. Спільні заходи можуть включати оперативне розгортання сил, створення тимчасових оперативних штабів, запровадження особливого режиму несення служби тощо. У воєнний період така форма співпраці набуває особливого значення, оскільки дозволяє швидко сконцентрувати сили та засоби для нейтралізації загроз безпеці держави і громадян.

В рамках вище викладеного слід зазначити, що в умовах дії правового режиму воєнного стану особливої актуальності набуває удосконалення нормативного, організаційного та комунікаційного забезпечення взаємодії між поліцією та НГУ, оскільки від ефективності їхньої координації залежить рівень публічної безпеки, правопорядку та стабільності в суспільстві. В умовах воєнного стану та з метою відновлення територіальної цілісності України, важливо продовжувати зміцнювати співпрацю між поліцією та НГУ⁵⁰.

Доцільним може стати впровадження наступних напрямів удосконалення. По-перше, розроблення спеціального нормативного акту (можливо тимчасового порядку) щодо взаємодії поліції та НГУ у період дії воєнного стану. Зміст чинного Порядку взаємодії, затверджений наказом МВС від 10 серпня 2016 року № 773, не враховує специфіки дій у режимі воєнного стану. Необхідно передбачити особливі умови застосування сил і засобів, порядок передачі управління, алгоритми реагування на загрози терористичного характеру, агресивні масові дії, порушення комендантської години тощо. По-друге, створення спільних регіональних (територіальних) оперативних центрів управління силами НГУ та поліції, що дозволить реалізувати принцип єдиного командування в кризових ситуаціях, передбачених у законодавстві, та оперативно приймати рішення щодо застосування об'єднаних сил на місцях. По-третє, можливість спільної підготовки особового складу (навчання, тренування, командно-штабні навчання) шляхом проведення регулярних міжвідомчих навчань поліції та НГУ з відпрацювання сценаріїв реагування в умовах

⁴⁹ Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10.08.2016 р., № 773. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16>

⁵⁰ Коломієць Ю. М. Взаємодія національної поліції та національної гвардії України під час воєнного стану: особливості виконання завдань на деокупованих територіях. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 4. С. 107.

воєнного стану, що сприятиме злагодженості дій та взаєморозумінню в реальних умовах. По-третє, впровадження спільної системи комунікації та інформаційного обміну між черговими службами поліції та НГУ за рахунок створення захищених комунікаційних каналів, які дозволять в режимі реального часу обмінюватися даними про обстановку, переміщення сил, отримання оперативних повідомлень, загрози. По-четверте, необхідність удосконалення алгоритмів спільного патрулювання та посилення присутності на об'єктах критичної інфраструктури. Під час дії воєнного стану важливо забезпечити посилену охорону стратегічних об'єктів, вокзалів, портів, комунікаційних вузлів. Патрулювання має здійснюватися на основі погоджених планів, із урахуванням рівня ризику на кожній конкретній ділянці. По-п'яте, розширення координаційних функцій НГУ у випадках масових заворушень або збройних конфліктів на внутрішній території. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про Національну гвардію України» саме НГУ є основним суб'єктом із припинення масових заворушень. У зв'язку з цим доцільно унормувати порядок передачі координаційних функцій НГУ над підрозділами поліції у разі оголошення надзвичайної ситуації або масових заворушень.

Можливість впровадження зазначених напрямів удосконалення взаємодії поліції та НГУ не лише сприятимуть підвищенню ефективності реагування на загрози публічній безпеці, а й створять умови для системної та передбачуваної взаємодії силових структур у надзвичайних умовах, зокрема у період дії воєнного стану.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати дослідження, слід зазначити, що в умовах дії правового режиму воєнного стану система правоохоронних органів України зазнає суттєвих організаційних і функціональних трансформацій, спрямованих на забезпечення публічної безпеки, підтримання правопорядку та протидію загрозам як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. У цьому контексті ключову роль відіграють Національна поліція України та Національна гвардія України як основні суб'єкти сектору безпеки і оборони.

Діяльність Національної поліції України у період воєнного стану виходить за межі класичних правоохоронних функцій і набуває комплексного характеру, поєднуючи елементи безпекової, оборонної та гуманітарної місії. Здатність поліції оперативно адаптуватися до нових викликів має свій практичний прояв, зокрема через здійснення затримання осіб, які становлять загрозу, патрулювання зони бойових дій, координацію дій з іншими суб'єктами безпеки. У свою чергу,

Національна гвардія України реалізує свої функції як правоохоронний орган із військовим статусом, що забезпечує публічну безпеку через виконання стратегічних завдань: охорону важливих об'єктів, контроль за дотриманням комендантської години, перевірку документів, протидію диверсіям, підтримку діяльності гуманітарних місій тощо. Нормативно-правове унормування повноважень НГУ у воєнний період засвідчує її роль як повноцінного учасника у системі протидії загрозам національній безпеці.

Окремої уваги заслуговує взаємодія Національної поліції та Національної гвардії України, яка потребує комплексного вдосконалення. Встановлено, що чинна нормативна база не враховує особливостей їх спільної діяльності під час дії воєнного стану. У зв'язку з цим запропоновано низку організаційно-правових змін, серед яких: розробка спеціального порядку взаємодії, створення оперативних центрів управління, проведення спільних навчань, уніфікація каналів комунікації, узгодження планів патрулювання об'єктів критичної інфраструктури та розширення координаційних функцій НГУ у кризових ситуаціях. Загалом, реалізація запропонованих підходів сприятиме формуванню більш ефективної та злагодженої системи забезпечення публічної безпеки, що відповідатиме актуальним викликам воєнного часу, а також дозволить правоохоронним органам діяти в умовах підвищеної загрози злагоджено та правомірно.

АНОТАЦІЯ

Наукову роботу присвячено дослідженню організаційно-правових засад діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення публічної безпеки в умовах дії правового режиму воєнного стану. Акцентовано увагу на специфіці функціонування Національної поліції України та Національної гвардії України в умовах підвищених загроз, пов'язаних з воєнним станом. Визначено, що правоохоронні органи виконують розширений комплекс функцій, які поєднують класичні поліцейські завдання з оборонними, безпековими та гуманітарними. Окреслено ключові напрями участі поліції у патрулюванні територій, протидії диверсійним загрозам, затриманні підозрілих осіб, а також у забезпеченні публічного порядку у районах бойових дій. Проаналізовано роль Національної гвардії як правоохоронного органу з військовим статусом, зокрема щодо охорони стратегічних об'єктів, перевірки документів та підтримання режиму комендантської години. Особливу увагу приділено аналізу чинної нормативно-правової бази, що регламентує діяльність вказаних органів у надзвичайних умовах. Обґрунтовано потребу у вдосконаленні механізмів взаємодії між

Національною поліцією та Національною гвардією, зокрема через створення спільних центрів управління, спільну підготовку особового складу та єдину систему комунікації. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення правового регулювання та практичної організації забезпечення публічної безпеки в умовах воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афонін Д. С., Боксгорн А. В. Особливості забезпечення публічної безпеки і порядку національною поліцією України в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 224–230.

2. Бацамут В. М. Обґрунтування переліку операцій оперативного та оперативно-тактичного рівня застосування Національної гвардії України. *Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи* : збірник тез доповідей науково-практичної конференції (31 березня 2022 року, м. Харків). С. 10–12.

3. Забезпечення громадської безпеки підрозділами Національної гвардії України: організаційно-правовий аспект : монографія / Д. Ю. Толстоносов та ін. Київ, 2023. 174 с.

4. Ковальов І. В., Панов О. І. Підходи щодо порядку організації виконання завдань з ліквідації масових заворушень. *Службово-бойова діяльність сил сектору безпеки та оборони держави: сучасний стан, проблеми та перспективи* : збірник тез доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (31 жовтня 2024 року, м. Золочів). С. 49–51.

5. Колеснікова М. В., Хуторянець Ж. В. Відповідальність за порушення комендантської години та спеціального режиму світло-маскування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 290–293.

6. Коломієць Ю. М. Взаємодія національної поліції та національної гвардії України під час воєнного стану: особливості виконання завдань на деокупованих територіях. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 4. С. 103–108.

7. Кондратюк А. В., Дерій О. В., Костенко Р. С. Правоохоронна діяльність в умовах сучасної практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 524–526.

8. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

9. Молокова А. Р., Бухтіярова І. Г. Особливості діяльності патрульної поліції в період воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 6. С. 632–637.

10. Новіков А. В. Взаємодія національної поліції України з військовими адміністраціями: адміністративно-правовий аналіз. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття*. Харків, 2023. С.164–166.

11. Поліцейська юрисдикція в умовах воєнного стану : монографія / за заг. ред. Д. В. Швеця, М. О. Семенишина. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2022. 552 с.

12. Польща І., Богуславський В. Роль органів системи МВС України у забезпеченні міжнародної та національної безпеки. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.) ; у 2-х ч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. Ч. І. С. 506–509.

13. Пономарьов С. П. Поняття та зміст публічної безпеки в системі сектору безпеки і оборони. *Право.ua*. 2017. № 2. С. 111–115.

14. Про затвердження Положення про підрозділи поліції особливого призначення: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 04.12.2017 р., № 987. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1565-17>

15. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10.08.2016 р., № 773. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16>

16. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.

17. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

18. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р., № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

19. Терехов В. Ю. Діяльність правоохоронних органів України під час війни. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 352–357.

Information about the authors:

Rieznik Oleh Mykolaiovych,

military serviceman,

Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine,

Senior Researcher of the Department of Economic Cybernetics
of the Educational and Scientific Institute of Business, Economics
and Management

Sumy State University

116, Kharkivska str., Sumy, 40007, Ukraine